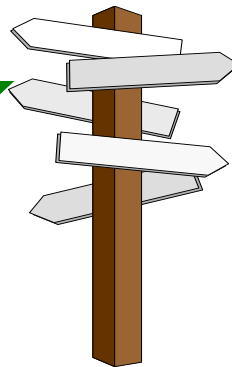

Útjelző

2002 MÁRCIUS

Az E.K.E. Bánsági Osztályának ismertetője

II.évf. 4.sz.

A Délvidéki Kárpát Egyesület 110 éves jubilleuma

Temesköz, Délvidék, Bánát, Bánság, szinonim fogalmak, a Maros és Duna valamint a Tisza és a Déli Kárpátok közötti térséget ölelik föl, az impériumváltás előtti Krassó-Szörény, Temes és Torontál vármegyék területét jelölik. Jelenleg e térség közel kétharmada Romániához, egyharmada Szerbiához és egy kisebb terület 7 településsel, Újszegeddel Magyarországhoz tartozik.

Az egyesület megalakításának gondolata 1891 július 4-én vetődött fel először, amikor egy nyolctagú temesvári turistacsoport, Petheő János a Temes Megyei Pósta és Táviró igazgatójának vezetésével, egy Godján-Szárkő gerinctúra alkalmával, a Bajku (2123 méter) csúcsra érkezett, éppen amikor a nap leáldozóban volt. E magaslatról tárult eléjük a Retyezát hegység teljes láncolata, melyet a lenyugvó nap sugarai bearanyoztak. Ahogy a nap lejjebb és lejjebb ereszkedett, úgy változtak a színek, mígnem minden sötétkébe borult. Ez a színpompázat olyan hatást fejtett ki rájuk (későbbi saját bevallásuk szerint), hogy ott helyben elhatározták a Délvidéki Kárpát Egyesület megalakítását. Erre azonban a már akkor is létező birokácia és egyéb szervezési problémák miatt, csak 1892 március 14-én került sor a temesvári régi-városháza dísztermében.

Már a megalakuláskor beléptek az egyesületbe mind a három bánsági vármegye legmagasabb rangú tisztségviselői, a polgárság és az értelmiség színe-java. Szerteágazó kapcsolataik révén befolyásukat nem is mulasztották el gyakorolni a különböző minisztériumoknál és nem csak a turizmus, hanem a társadalmi élet egyéb területein is.

Petheő Jánost választották meg az egyesület első elnökévé, aki csodálatos szervezőnek bizonyult. Fő érdeme, hogy kioktatta mind a három vármegye turisztikailag számbavehető helységeinek postamestereit a turizmus szervezését illetően. A turisták érkezését távirón közölték a postamesterekkel. A vasúti társaságoknál elérte, hogy árkedvezményvel utazhassanak. Az állomásokon hintó vagy szekér várta őket. A meglátogatott településeken a leszerződött szállodákban vagy a szállást biztosító magánembereknél étkezési és elszállásolási árkedvezményben volt részük. A kirándulások lebonyolítására esetenként előre lefoglalt hintó, szekér, málhás és hátasló, turisztikai eszközök (túrabet, köpeny, karbidlámpa, stb.) bérlésére, valamint idegenvezető szerződésére bérleti és bérezési tarifákat vezettek be.

Alig egy-két év alatt egy olajozottan működő, az egész térségre kiterjedő turistatevékenységet sikerült így létrehozniuk, melyet még ma is csak irigyelni tudunk. 1894-ben kiadták Bánság első turisztikai könyvét, Véber Antal kegyesrendi professzor, egyesületi titkár gondozásában, a „Délvidéki Kárpát Egyesület Kalauzát”, ami ma is használható útikönyv és élvezetes olvasmány. Dr.Erdélyi Károly szerkesztésében, 1896-ban jelent meg az egyesület és a bánság első turista folyóirata a „Délvidéki turista”, mely két éves megjelenés után kibővült és átalakult sportlappá, lévén Bánát első sportújsága. Ez két évvel korábban történt mint az első futball-mérkőzés lejátssása Temesváron. Akkoriban a bicikli-, a torna- és az úszóversenyek számíthattak a legnagyobb érdeklődésre.

G.Szabó László

(folytatás a második oldalon)

**Szusszanásnyi
pihenő
a Szárkő-csúcs felé
kapaszkodás
közben
2002 február 16-án**

A vipera átka

Kezemben a fénykép: emlékezem. A Retyezát hegységbeli „Biserica Scoroiu” sziklái történt, 1982 júliusában.

(...) Előző éjszaka, rettenetes álmom volt. Azt álmodtam, hogy gyopárszedés közben megcsúsztam és egy nagy szakadéka felé zuhantam, de fennakadtam egy fenyőfa gyökerében... Reggel, indulás előtt elmeséltem Kicsi Pop barátomnak, de ő kinevetett.

(...) A Buta menedékház alatt folyik egy kis patak, azon túl kezdődött az ösvény, mely először egy juhakol mellett vezetett el és ahol rántámadott vagy 10 kutya, de szerencsénkre a pásztor résen volt és elkergette őket. Úgy háromnegyed óra menetelés után kezdett kialakulni a sziklafal, onnan letértünk jobbra egy kb. 10 méter széles és 20 méter hosszú katlan felé. Itt a fűben temérdek kicsi gyopár virított, szinte lépni sem lehetett tőlük. Hej de balfelől ott volt egy 200 méteres szakadék, borzadva néztük, nemhogy fenyőfák, de még egy bokor sem állott a szélén. Csupán egy kiszáradt, 6 – 7 méter magas fenyőtörzs állott 1 méterre a meredély szélén. Eszembe jutott az álmom: félttem.

(G.Szabó László írásának folytatása az első oldalról)

Az egyesület tagjai, mint magánszemélyek, adományokkal gazdagították a temesvári múzeum természettajrészlegét és a főgimnáziumok szertárait. 1902-ben létrehozták a bánáság első néprajzi múzeumát, az akkori főreál-gimnázium (a mai Lenau líceum) két termében, főleg a tagság gyűjtéséből. Ezenkívül közzétartottak, barlangfeltárási, etnográfiai és etnoantropológiai (például Czirbasz Géza piarista professzor, aki a Természettudományi Társaság titkára is volt) kutatómunkát is végeztek az egyesület tudós tagjai. Érdekes megemlíteni, hogy a katolikus egyház nem csak a Piarista Főgimnázium tanári kara által volt képviselve, hanem több kanonok és plébános is aktívan részt vett a turistaegyesület életében.

Kijárták, hogy gyorsvonatot állítsanak menetrendbe Budapest és Fehértemplom között, Oraviczabányai megállóval, a délbánásági turizmus fellendítése érdekében. Ezáltal a 9 kilométerre lévő Marilla-i klimatikus üdülő könnyebben elérhetővé vált és a térség gazdaságilag is fellendült. Ugyancsak nekik köszönhető az Oraviczabánya és Bozovics közötti 48 kilométer hosszú országút megépítése, amely Marillán át a Ménespatak mentén még mai is fontos közlekedési útvonal.

Másztunk óvatosan, kerestük hol vannak a legszebb szájak. A gyopár úgy nő mint az árvácska, egy bokron ritkán lehet két-három virágszálnál többet találni. Egyszerre előttem vagy két méterre, ott mosolygott két szál gyopár. Jaj, de szépek voltak ! Már készültem, hogy kúszak feljebb feljűk, mikor valami megmozdult a bokor gyökerénél, a kövek között. Egy nagy vipera ! Épp ott napozott ...

Sátáni ötletem támadt: ezt én lefényképezem ! Lassan kibontottam a fényképezőgépet, beállítottam és klakk ! Igen ám, de a zajra felemelte fejét a vipera és máris ugrani készült. Fogtam a fokosomat és a nyelével úgy 15 centire a vipera feje alá suhintottam. Eltaláltam, a kígyó elrepült vagy 10 méterre tőlem.

Visszaraktam a fényképezőgépet a tokjába, de ekkor egy téves mozdulatot tettem miközben meg akartam fordulni, megcsúsztam, a fokosom kiesett a kezemből és már gurultam is lefelé. Csak annyi villant meg az agyamban: az álmom !

Gurultam mint egy kő, egyenesen a szakadék felé. Behunytam a szememet: édesanyám ! Aztán még néhány bukkfenc után jókora ütést éreztem a bal oldalamon ... és megállapodtam. Egyenesen nekigurultam annak az egyetlen fenyőcsonknak, mely a szakadék szélén állott. Megúsztam ! Ösztönösen rácsvarodtam a fatörzsre, amíg Kicsi Pop oda nem érkezett hozzám, hogy kisérgitsen a bajból.

(...) Egy év múlva az éppen esedékes általános orvosi vizsgálaton, a röntgenfelvételen még mindig szépen látszott a bordámon a törés nyoma, a forradás. Elmeséltem Imre barátomnak is az esetet. Ő a vállamra tette a kezét és csak ennyit mondott:

– Jani, szerencsés csillagzat alatt születted ! Óriási szerencséd volt azzal a fával. – majd mosolyogva hozzátette – Tudd meg, az a vipera megátkozott téged !

Herman János

Közhasznú tevékenységüket még hosszasan sorolhatnánk. Mindezek ellenére az impériumváltás után az egyesületet betiltották, hasonló sorsra jutva a Kolozsváron székelő Erdélyi Kárpát Egyesülettel.

Mivel a tagság jelentős része az államigazgatás, az igazságszolgáltatás, a tanügy és egyéb olyan területeken dolgozott ahol a román nyelv ismerete szükségessé vált, ők pedig ezt a nyelvet nem ismerték, jobbnak látták hogy Magyarországra költözzenek. Majd csak 1929-ben, nemzetközi nyomásra, királyi dekrétummal engedélyezik az Erdélyi Kárpát Egyesület újraalakulását és ezt követően Aradon 1930-ban, 1934-ben Oraviczabányán, Boksabányán és Temesváron, majd 1940-ben Petrozsényban is újjáélednek a magyar turisták egyesületei, mint E.K.E. osztályok, melyeket 1948-ban államosítottak és ismét beszüntettek. De ez már egy másik történet, amire ugyancsak kötelességünk emlékezni, annál is inkább mivel tagságunk körében is vannak egy páran akik ezen egykori egyesületek tagjai voltak.

Jubilleumi ünnepséget májusban szeretnénk tartani, évi közgyűlésünkkel egybekötve és egy délbánásági kirándulással fémjelezve.

Koszorúzás és hóvirágtúra Végváron és környékén

Március 16-án egy mikrobuszon és három személygépkocsin 13 egyesületi taggal és 5 vendéggel érkezünk Végvárra, ahol 5 helybéli lakos jelenlétében megkoszorúztuk T.Zolnay Dániel (1801–1878) református lelkész, 1848-as honvédtoborzó sírboltját. Az ő lelkesítő szavaira mintegy 40 végvári vonult be a szabadságharc zászlaja alá. A forradalom alatt kifejtett tevékenységéért egy ideig bűjdosnia kellett. A legválságosabb időkben, 56 éven át volt papja és lelki gondozója a végvári református egyházközségnek. Fehér-márvány sírkövét a hívők emelték iránta érzett hálaból és kegyeletből.

A sírt mohával borítottán, elhagyatva találtam a múlt év nyarán. Kérésemre Tóth Illés végvári tanár, tanítványaival a síremléket lecsiszolta és betűit kifestette. A helyi R.M.D.Sz. is hozzájárult a sír kicsinosításához, felásták és virágot ültettek. Ottjártunkkor, Pálkovács István és jómagam mondtunk emlékeztetőt T.Zolnay Dániel és a végváriak részvételéről az 1848-as forradalomban.

Virágvarázs
(foto Illés Mihály)

A koszorúzás az E.K.E. Bánsági Osztálya valamint a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő s Emlékhely bizottság nevében történt, hiszen néhányan mindkét egyesületnek tagjai vagyunk.

Ezt megelőzően, Szoboszlai Gáspár István végvári tiszteletes úr fogadott a parókián, megmutatta T.Zolnay Dániel mellképét, majd bemutatta az 1888-ban épített református templomot és megajándékozott bennünket az egyházközség rövid monográfiájával melyet az 110 éves jubileum alkalmával adtak ki.

Végvár az egyedüli magyar község Temes megyében melynek saját 48-as hősei, halottai vannak. Erre mindenkori büszkén kell emlékezzenek. Sajnos az itt eltemetett honvédek csónakos sírfái már elkorhadtak, így csak T.Zolnay Dániel sírjánál lehet irántuk kegyelettel adózni. Mi ez alkalommal nem óhajtottunk eseményt kovácsolni a koszorúzásból, csupán a helybeliek figyelmét szerettük volna felhívni az 1948-as honvédtoborzó lelkipásztor sírjára.

Jövetelünk kettős céljának jegyében, ezek után autóinkat a piactéren hagyva, a vasúttal párhuzamosan, a kibimbózott kőénybokrok és barkás füzek mentén tettük meg azt a 4 kilométeres utat mely a Pogányos patak liget-erdejéhez vezet.

A túravezetői feladatokat Tóth Illés tanár úr (aki tősgyökeres végvári) valamint Benkő József természetrajz tanár barátunk (aki pedig fiatal korában 5 évig tanított Végváron) vették át, mint a terület régi ismerősei.

Kirándulásunkat Benkő tanár úr szakszerű magyarázatai még tartalmasabbá tették. Bár mindannyian a természet régi bebarangolói és szerelmesei vagyunk, most mégis ámulattal töltött el az erdő kivirágzott koratavaszi aljnövényzete.

Még nagyszámban virított a hóvirág, de már kivirágzott az ibolya, a salátaboglárka, a berki szellőrózsa, a pettyegtetett levelű tüdőfű valamint a pittypang (gyermekláncfű).

Így is lehet élni
(foto Illés Mihály)

A fák és a cserjék somvirággal, fűz- és szőlőbarkával leptek meg bennünket. Ám a legelragadóbb látványt a kockás tulipán (*Fritillaria meleagris*) váltotta ki a 20 – 30 centiméter magas, vékony száron elhelyezkedő 5 cm hosszú és 4 cm széles, 6 szirmból álló rózsaszín harangként lelógó virágával. A szirmokon apró pöttyök voltak és hol sötétebb, hol világosabb árnyalatban pompáztak. Az erdő egyik sarkában néhány virágszáron kettős harangokat is láttunk. Sajnos az erdőirtások és a természet szépségeit nem becsülő személyek felelőtlen viselkedése miatt e védett virág mind nagyobb veszélynek van kitéve.

A társaság ezután egy kis tűzön – melynek helyét nagy körültekintéssel választottuk meg egy tisztáson – megsütötte pecsenyéjét, kipihente a menetelés fáradalmait, majd a tüzet eloltva, ismét útrakelt. Az idő kellemes volt, bár napsütésnek nem örvendhettünk.

Hazatérésünk előtt Valkay Német György R.M.D.Sz. elnök, polgármester helyettes személyében a végváriaktól búcsúztunk, de nem csak tőlük, hanem a Pogányos völgyében látott tündérkerttől, a falu szépen rendben tartott utcáitól, díszes-virágos kertjeitől. Sokáig emlékezni fogunk e tartalmas és kellemes szombati napra.

(szabó)

2000 október 1. és 2002 március 31. közötti EKE túrák, kirándulások és rendezvények

2001 október 21	Autóbuszkirándulás	Ismerkedés Zsombolya nevezetességeivel	22 résztvevő
2001 október 27	Gyalogtúra és piknik	Temesség – Kolostor – Gyiroki erdő	5 résztvevő
2001 december 31	Közös szilveszterezés	A Mezőgazdasági Líceum tornatermében	19 résztvevő
2002 február 15 – 17	Magashegyi túra	Cuntu meteo-állomás – Szárkő csúcs	11 résztvevő
2002 március 5	Nőnap EKE-mulatság	Temesvári Magyar – Ház Civil Terme	sok résztvevő
2002 március 16	Hóvirágtúra	Végvár község – Pogányos patak völgye	18 résztvevő

2001 október 21 – Honismereti kirándulás

Zsombolya II.

A Szent Flórián szobor

Szent Flórián a tűz és természeti csapások elleni megelőzés védőszentje.

Flórián k.sz. 240 körül a mai Zeilesmaner (Alsóausztriai) községben, a római hadseregben, századosként szolgált. A Diokléciánusz féle keresztényüldözés áldozatává esett. Aquilinusz norinemi helytartó, 40 keresztény katonával együtt elfogatta, majd Lorch mellett az Enns folyóba vetette 304-ben. Ahol holttestét kifogták a vízből, 1071-ben Ágostonrendi szabályozott kanonokok részére kolostort alapítottak.

A műemlék 6,76 méter magas, három részből áll:

- alapzat – 1,75 méter magas és nyolcszögletű, kerülete 8,5 méter
- oszlop – 2,6 méter magas és négyszögletű
- maga a szobor – 2,41 méter magas, amelyből 2,2 méter az emberi alak mely férfit ábrázol római katonai vérttel és sisakkal, egyik kezében zászló, a másikban edény (cseber vagy dézsa) amelyből vizet önt a lábánál lévő égő házra

Felirata: „1866” – a németek letelepítésének és Zsombolya születésének 100. évfordulója, de nem lehet pontosan tudni mikor is állították.

Több Közép-Európai község és falu vallja védőszentjének Szent Flóriánt, ezért az említett terület több helységében megtalálható a szobra. De szobra van például Aradon és Szabadkán is. Egy kolozsvári kutató 110 Szent Flórián szoborról tud.

A Maderspach Ferenc síremlék

Még a szabadságharc megkezdése előtt a szerb lázongások elfojtására a temesvári hadparancsnokság kiküldi Maderspach Ferenc századost és Phillipovszky Támás tűzérhadnagyot Fehértemplomba, a helyi nemzetőr csapat megszervezésére. A többrendbeli, Fehértemplomért vívott hősi tetteiért, mint:

- a város elsáncolása 1848 június végén,
- összecsapás a várost megtámadó szerbekkel aug. 2-án (miután a császári csapatok augusztus 4-én elhagyják a várost – Maderspach Ferenc kis csapatával egyedül védi meg azt véres összecsapások után),
- sikeres ellentámadás szeptember 7-én és a vacsegáji szerb tábor szétverése,
- a szerbek kiűzése a Karas melletti táborból nov. 30-án, megkapja a „Fehértemplom védője” megtisztelő címet.

Végül is a szerencsétlen kimenetelű pancsovai csatában – 1849 január 3 – megsebesült és így érkezik meg Zsombolyára, ahol belehal sérülésébe s a közben megkapott tüdőgyulladásba. Zsombolyán temették el.

Amint Haynau a Delvidékre érkezett elrendelte, hogy a nemzethez hű, volt császári tisztnek a sírját felássák és csontjait felakasszák. Az általa kiküldött vadászokat e tettük végrehajtásában megakadályozta a zsombolyai németek tiltakozása. Haynau végül is elállt szándékától, de Maderspach özvegye, a parancs hallatára megőrült.

Egy magyar szabadságharchoz hű osztrák származású család tragédiájához tartozik az a tény is, melyet többféleképpen mesélnek. Maderspach Ferenc sógornőjét, Maderspach Károlynét Ruszka-bánya piacán, az egyik változat szerint azért mert az a debreceni függetlenségi nyilatkozat után kidobta V.Ferdinánd szobrát, az osztrák katonai főparancsnokság tisztje, Gröber őrnagy megvesszőztette. Egy másik változat szerint az ok az volt, hogy Maderspach Károlyné vendégül látta házában Bem és Kmetty tábornokokat. Felesége nyilvános megvesszőztetésének szégyenét Maderspach Károly nem tudta elviselni és föbelötte magát.

Pálkovács István

Útjelző – Az Erdélyi Kárpát Egyesület Bánsági Osztályának negyedévenként megjelenő ismertetője – Térítés nélkül terjesztendő
Szerkeszti: Illés Mihály – e - mail: utjelzo@ekeban.ro